

DİJİTAL ÇAĞA DEMOKRASİYİ ÇAĞIRMAK: CAMBRIDGE ANALYTICA SKANDALI

Araştırma Makalesi

Abdulkadir AKSOY¹

Onur TÜRKÖLMEZ²

Özet

Tarım toplumundan ağ/bilgi toplumuna geçişe kadar her dönüşüm aşamasında teknolojik ilerleme ile yönetimde şeffaflık arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Ancak son yıllarda gelişen Arap baharı, Şili protestoları gibi toplumsal eylemlerin de ışığı altında açık toplum ve şeffaflık söylemlerinin kimi zaman toplumsal ve siyasal gelişmelerle bir araya geldiğinde demokratik yönetimler açısından riskler yarattığı da söylenebilir. Sosyal medyanın siyasi amaçlarla manipüle edilmesi ihtimali bu teknolojik ilerlemenin temelinde yer alan şeffaflık söylemi ile açık bir çelişkiyi de içinde barındırmaktadır. Makalenin konusu; söz konusu şeffaflık söyleminin yarattığı toplumsal ve siyasal risklerin Facebook'un 2018 yılında ortaya çıkan Cambridge Analytica skandalı örneğinde ele alınmasıdır. Çalışmanın teorik kısmında sosyal medyanın toplumsal ilişkilerde pozitif bir vaat olarak ortaya koyduğu şeffaflığın yarattığı güçsüz bireylerin politik alandaki konumu irdelenmiştir. Bu kapsamda Byung Chul Han'ın şeffaflık toplumu eleştirisinden geliştirdiği teorik yaklaşım benimsenerek, Cambridge Analytica skandalı çerçevesinde dijitalleşme ve demokrasi ilişkisi eleştirel incelemeye tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Facebook, Sosyal Medya, Cambridge Analytica, Dijital Demokrasi.

---

¹ Dr., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü aaksoy@sakarya.edu.tr ORCID: [0000-0001-9573-5269]

² Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, onurturkolmez@sakarya.edu.tr ORCID: [0000-0003-3841-6880]

DOI: <http://doi.org/10.37460/j.2636-7823/2020.3.1.03>

Makale Gönderim Tarihi: 02.03.2020

Makale Kabul Tarihi: 01.05.2020

CALLING DEMOCRACY TO THE DIGITAL AGE: CASE OF CAMBRIDGE ANALYTICA SCANDAL

Research Article

Abdulkadir AKSOY

Onur TÜRKÖLMEZ

Abstract

A direct relationship has been established between technological progress and transparency in management at every transformation stage from the agricultural society to the transition to the network / information society. However, it can be said that the discourses of open society and transparency, create risks for societies when they combined with social actions such as the Arab spring, Chilean protests etc. The possibility of manipulating social media for political purposes also includes a clear contradiction with the discourse of transparency, which is the social basis of this technological progress. The subject of the article; an analysis of social and political risks caused by the said transparency discourse which are addressed in Facebook's Cambridge Analytica scandal that emerged in 2018. In the theoretical part of the study, the position of the individuals created by the transparency discourse and social media as a positive promise in social relations is examined. In this context, the relationship between digitalization and democracy within the framework of Cambridge Analytica scandal has been critically examined by adopting the theoretical approach developed by Byung Chul Han from the criticism of transparency society.

Keywords: Facebook, Social Media, Cambridge Analytica, Digital Democracy.

GİRİŞ

Toplumsal değişim ve dönüşümleri sınıflandırmada içerisinde olduğumuz dönemi ifade etmek için kullanılan ağ (network) toplumu adlandırması, sosyal bilimlerde önemli bir alanı işgal etmektedir. Sanayi 4.0., yapay zekâ ve toplumsal ilişkiler, ağ yönetimi gibi farklı boyutların tamamı bilgi toplumu dönemi olarak adlandırılan sürecin önemli ve güncel tartışma alanlarını oluşturmaktadır.

Öte yandan bilgi ve teknolojiye artışı ile yönetimlerin daha etkin, verimli ve daha demokratik olacağı yönündeki kabuller pek çok kavramsal ve teorik gelişmeler meydana getirmiştir. E-demokrasi/dijital demokrasi, e-yönetim ve e-katılım gibi kavramsal tartışmalar ve bunların uygulamaları söz konusu gelişmeler çerçevesinde değerlendirilebilir³. Açıklık ve şeffaflık talepleri ile bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin birbiri ile eşgüdümlü halde değerlendirildiği bu teorik tartışmalar kamu yönetimi reformlarının da kilit konuları olmuştur.

Değişen ve dönüşen toplumsal, ekonomik ve siyasal ilişkiler doğal olarak güvenlik olgusunu ve arayışını da etkilemektedir. Güvenlik geleneksel kavrayışın ötesinde sınırlarla çevrili bir toprak parçasını savunmanın ötesinden dijital dünyada verilerin korunması ve yönetimi bağlamında da yeniden tanımlandığı bir siber güvenlik çağına girilmektedir. Siber güvenlik sadece ulus ötesi düşmanlara karşı olmakla yetmeyen aynı zamanda gündelik hayatı etkileyen şirketleri de içerisine almaktadır. Dolayısıyla savaş ve güvenlik gibi insanlık tarihinin her döneminde önemli görülen olgular, söz konusu değişim ve dönüşüme kayıtsız kalamamıştır. Bu ise devlet-piyasa ve birey ilişkilerinde yeni sorun alanlarını ve politik krizleri görünür kılmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın temel varsayımı: dijitalleşmenin beraberinde getirdiği şeffaf toplumsal ilişkilerin, bireyleri demokratik sistem içerisinde manipülasyona açık hale getirdiğidir. Bunun somut ve büyük örneklerinden birisi olarak Cambridge Analytica (CA) skandalının demokratik siyaset için oluşturduğu riskli durum incelenmiştir. Çalışma kapsamında öncelikle 1950'li yıllardan itibaren yükselişe geçtiği kabul edilen ağ toplumu yaklaşımı ve Byung Chul Han'ın bu yeni toplum biçimine dair eleştirisi özetlenecek, ardından ağ toplumunda sosyal medya ve siyasetin giderek bulanıklaşan ilişkisinin dönüşümüne değinilerek, Facebook'un 2018 yılında ortaya çıkan siyasal manipülasyon skandalının etkileri hakkında bilgiler verilecektir. Çalışmanın sonuç ve değerlendirme kısmında ağ toplumunun yaratması beklenen şeffaflık ve açıklığın bireyleri hedef haline getiren başka bir siber güvenlik sorununu yarattığına değinilecektir. Ağ toplumunun şeffaflık vaadi siyaseti ve toplumları giderek daha fazla manipülasyona maruz ve mecbur bırakan bir başka içe kapanma ile sonuçlanmıştır.

---

³ Bu çerçevede, kamu politikası literatüründe yer alan "demokrasi için politika analizi" (policy analysis for democracy) gibi yaklaşımlarda, bilgiye ve kanıta dayalı kamu politikası çalışmalarının demokrasiye katkı sunacağı kabul edilir.

1. Ağ Toplumunun Yükselişi ve Byung Chul Han'ın Eleştirel Yaklaşımı

Toplumsal dönüşümün açıklanma biçimlerinden birisi olarak kullanılan ağ toplumu kavramı teknolojinin toplumsal ilişkilerdeki konumu ile değerlendirilebilir. Bu yönü ile ağ toplumu nitelemesinin politik alana yansımaları ve politik alanın bu etki altında dönüşümü önemli bir konu olagelmıştır.

1900'lü yılların ortalarına doğru ABD Savunma Bakanlığının çalışmaları ile ortaya çıkan internet, yüzyılın son otuz yılında dünyanın farklı coğrafyalarında da kullanılmaya başlanmıştır. İnternet söz konusu dönemde askeri, bilimsel ve kültürel pek çok alanda büyük dönüşümler ile bütünleşmiştir (Castells, 2013: 58).

Ağ toplumu olgusu, post-endüstriyelizm, bilgi toplumu⁴, post-fordizm, postmodernizm ve küreselleşme gibi bazı kavramlar ve dönüşümler ile beraber düşünülebilir (Barney, 2004: 4). Bu açılarından incelendiğinde ağ toplumu nitelemesinin şu özellikleri ile incelendiği belirtilebilir (Van Dijk, 2006: 19):

Bilim, rasyonalite ve refleksivite temelli toplumsal örgütlenme,

Tarım ve endüstri gibi sektörlerinde dahil olduğu tüm sektörlerin bilgi üretimi ile şekillendiği iktisadi yapı,

İşlevlerinin çoğunda bilgi ve yüksek öğrenime ihtiyaç duyan iş gücü piyasası,

Medya ve bilgi ürünlerinin anlam, işaret ve sembollerinin baskın olduğu bir kültür.

Bu ifadelerin işaret ettiği toplumsal ilişki biçiminin yukarıda değinildiği üzere ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda bilginin dönüştürücü rolü ile düşünülmektedir. Dolayısıyla siyaset de pratik ve teorik yönleri ile bu durumla beraber düşünülmelidir. Siyasetin ve yönetimin doğal olarak da devletin şeffaflaşaacağı varsayımına dayanan bu durumun gerçekte ortaya çıkan krizleri, demokratik siyaset için önemli bir meydan okumayı dayatmaktadır.

Bu bağlamda ortaya çıkan söz konusu toplumsal durum devlet-birey ilişkileri açısından yeni bazı problemler üretmeye başlamıştır. Yeni teknolojilerin ve internetin toplumsal alandaki ortaya çıkardığı sorun alanlarından birisi şeffaflık olarak belirtilebilir. Byung Chul Han'ın bu çerçevede şeffaflık sorgulaması ise farklı bir bakış sunabilmektedir. Byung Chul Han'ın (2017) eserinde şeffaflık toplumu olarak kullandığı kavram ile ağ toplumu ya da bilgi toplumu gibi kavramların örtüştüğü ifade edilebilir.

Han (2017: 11-12) şeffaflığın ekonomiden siyasete her alanda yüceltildiğini ifade etmektedir. Şeffaflığa yüklenen bu büyük ve olumlu dönüştürücü rolde ıskalanan şey ise güven olgusudur. Han şeffaflık ile güven arasında ters orantı kurar ve güvenin yerini kontrolün aldığını belirtir. Ona göre şeffaflık, sınırsız bir

---

⁴ Çalışmada ağ toplumu (network society) ile bilgi toplumu (information society) kavramları birbirlerini kapsayacak biçimde kullanılmaktadır.

enformasyon ve gözetime sebep olduğu için bireyleri camlaştırır. Bu yönü ile şeffaflık toplumsal düzende güvenin değil kontrolün önem kazanmasına sebep olmuştur.

Han (2017: 13, 16-17) şeffaflığın ideolojik yönü olduğunu belirtir. Bu bakımdan şeffaflığı sadece enformasyon özgürlüğü olarak ele almak konuyu bütünlüklü olarak görmeyi engelleyebilir. Çünkü şeffaflık, toplumsal süreçlerin hepsini kapsayan bu yönü ile de derin değişikliklere zorlayan sistemik bir olgudur. Söz konusu sistemik zorlama farklılığı ve yabancılığı devre dışı bırakarak hız ve istikrar amacı ile yürütülür. Bu yönü ile hizaya getirilmiş bir toplum haline dönüştürür. Şeffaflık ideolojisinin totaliter yönü de buradan kaynaklanmaktadır.

Şeffaflık ve siyaset ile ilgili genel kabulün aksine, Han siyasetin gizlilik içeren yönü olması gerektiğini belirtir. Ona göre “enformasyon artışı ile daha iyi kararlar verildiği arasında zorunlu bir ilişki kurulamaz”. Bununla beraber stratejik bir eylem olarak tanımlandığında siyasetin gizli yönünün olması doğal bir gerekliliktir. Çünkü Han’a göre “tam şeffaflık siyaseti felce uğratar” (2017: 19, 21-22).

Han’ın şeffaflık ile ilgili önemli bir eleştirisi de kontrol/denetim olgusunun toplumsal ilişkilerin hemen her alanına yayılması fikridir. Ütopik eserlerde de görülen ve aynılaştırılmaya çalışılan toplumların bu yolla da denetim altında tutulması fikrinin otoriter bir yönünün olduğu açıkça görülebilmektedir. Han (2017: 68-69) günümüz toplumsallığının “panoptik” yapıda olduğunu belirtir. Bilindiği gibi Jeremy Bentham’ın tasarladığı “panoptikon” adlı hapisane modelinde mahkumlar her an gözetlendiği düşüncesi ile kontrol altında tutulmak istenir. Han’a göre ağ toplumunda bireyler “hiper-iletişim” ile dijital panoptikonlar içerisinde yaşamaktadır. Bu gözetleme ve denetleme hali gönüllü teşhir ile kendini sürekli yenilemektedir. Dolayısıyla herkesin herkesi kontrol ettiği bir görünürlük hali ortaya çıkmaktadır. İnsanların gönüllü olarak teslim olduğu bu dijital panoptikon dünyadaki mahkumlar ise hem kurban hem fail olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Sosyal Medyanın Yükselişi ve Siyasetle Etkileşimi

Birey-devlet ilişkileri açısından önemli konumu olan medya, dijitalleşme ile çeşitlenmiştir. Sosyal medya olarak geleneksel iletişim biçimlerinden ayrılan bu yeni iletişim yöntemleri ve araçları bazı özellikler taşımaktadır. Sürekli güncelleme imkânı, çoklu kullanıma açık olma, sanal paylaşım (video, fotoğraf vb.) olanak vermesi (Vural ve Bat, 2010: 3349) bu özellikler arasında öne çıkanlardandır.

Dijital çağda, sosyal medya ve genel anlamda internetin oluşturduğu toplumsal durum için “yeni hayali cemaatler” ifadesini kullanan Lutz ve Toit (2014) üç açıdan demokratik değerlerin sosyal medya aracılığı ile güçleneceğini belirtir. İlk olarak sosyal medya, sosyal sermayenin güçlenmesine olanak tanımaktadır. İkincisi, bireylerin daha büyük bir sosyal varlığın parçası olmayı düşünmelerine sürekli olanak tanıyan ve durağan olmayan bir iletişim sistemidir.

Son olarak sosyal medya bireylere hem anonim hem de kişiliği ile görünebileceği bir kültürel sistem sağlamaktadır (Lutz ve Toit 2014: 116-117).

Öte yandan bireyler sosyal medyada farklı roller oynayabilmektedir. Fakat bu roller, farklı sosyal çevredeki insanlar tarafından gözlemlenebilen tek profiller olarak konumlanır. Bu durum ise sosyal medyanın toplumsal rollerin tek profiller ile yaklaşma ve bütünleşme eğiliminde olan sosyal alanlar olduğu anlamına gelmektedir (Trottier ve Fuchs, 2015: 15). Yukarıda değinilen toplumsal tek tipleşme süreci ise sosyal medyanın bu yönü ile ilişkilendirilebilir.

Sosyal medya, piyasa eksenli ekonomilerde finans alanı başta olmak üzere hukuk, siyaset ve diğer sosyal alanları etkileme gücüne erişmiştir. Galloway (2017: 20) “dört atlı” olarak tanımladığı Amazon, Apple, Facebook ve Google gibi şirketleri söz konusu etkileri ile inceleyerek piyasa ve devlet bakımından geçirilen dönüşümü belirtmektedir.

Sosyal medya, kullanıcıların gönüllü olarak veri yükleyebildikleri ve bu veriler üzerinden etkileşim kurabildikleri bir ortam oluşturmaktadır. Yukarıda kısmen değinildiği üzere toplumsal ilişkiler için oldukça önemli olan bu durum doğal olarak siyasi ve yönetsel mekanizma ve süreçleri de etkilemektedir. Birçok bürokratik aşama ile çözülebilecek yönetsel sorunlar, sosyal medya aracılığı ile doğrudan iletişimi mümkün kılmakta ve sorunları hızla gündeme getirebilmektedir⁵.

Sosyal medya ve siyasetin birbirlerini etkilemesi karşılıklı gelişmektedir. Karar verme süreçlerini etkileme anlamında sosyal medya çok güçlü bir kamuoyu oluşturabilmekte ve kamu politikalarını etkileyebilmektedir. Bunun somut örneklerinden birisi 2011 yılında başlayan Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da görülen ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan toplumsal hareketlerdir. Başta Facebook ve Twitter gibi sosyal paylaşım mecraları olmak üzere internet tabanlı erişim ile bu hareketler arasında bağ kurulmuştur. Bu bağlamda söz konusu toplumsal hareketler ile sosyal medya arasında bir sebep sonuç ilişkisi kurmak anlamlı değildir. Fakat siyasi bakımdan bölgede çok önemli kırılmalar meydana getiren bu toplumsal hareketlerin büyümesinde ve yayılmasında sosyal paylaşım sitelerinin rolü göz ardı edilememelidir (Babacan vd. 2011 :77-79).

Sosyal medyanın ve genel anlamda interneti siyaset tarafından kullanımı yeni propaganda uygulamalarını da beraberinde getirmiştir. Siyasal aktiviteler yeni teknoloji araçlar ile hem bireysel hem de kurumsal anlamda dönüşmeye başlamıştır. Bu durum ise siyasal katılım konusuna yeni bir boyut getirmiştir. Loader ve Mercea (2011: 763-764) ülke incelemelerinden hareketle internetin ve buna bağlı olarak gelişen sosyal medyanın siyasal katılımı artırdığını belirtmektedir. Dolayısıyla sosyal medyanın yaygınlaşması sadece iletişim teknolojilerindeki iyileşme olarak değerlendirilemez. Bunun ötesinde insanların

---

⁵ Sosyal medyanın yerel yönetimlerde kullanımı, karar verme süreçlerindeki etkisi ve yerel demokrasi açısından taşıdığı fırsatlar ve tehditler hakkında detaylı tartışmalar için bkz. Sobacı 2016; Sobacı ve Hatipoğlu, 2018.

birbirleri ile olduğu kadar, siyasi aktörler ve kurumlar ile iletişimlerini kökten değiştiren bir olgudur (Gainous ve Wagner, 2014: 4). Bu çerçevede sosyal medya, vatandaşları geleneksel yazılı/görsel medyanın, siyasi parti propagandalarının pasif tüketicisi olmaktan çıkıp, kendi görüş ve düşüncelerini paylaşabildikleri ve alternatif görüşlerin paylaşıldığı aktif bir konum imkanı sağlamaktadır (Loader ve Mercea, 2011: 759).

Sosyal medyanın kamuoyu oluşturma gücünün etkisi ile ABD başkanlık seçimlerinde Barack Obama tarafından ilk kez yoğun biçimde kullanılmıştır. 2008 başkanlık seçimlerinde Obama, Facebook, Twitter ve YouTube gibi sosyal mecraları rakibinden çok yoğun biçimde kullanmıştır. Obama'nın bu seçimden galip çıkması kuşkusuz sadece sosyal medya kullanımı ile ilişkilendirilemez. Ancak sosyal medya üzerine inşa ettiği seçim kampanyası grup polarizasyonu sağlaması açısından önemli görülebilir. Obama, bir önceki seçime göre sosyal medya harcamasını on kat artırarak 2012 seçimlerini de sosyal medya temelli yürütmüştür. 2016 seçimlerinde ise Donald Trump, sosyal medyayı seçim kampanyasının ilk aracı olarak kullanmıştır (Sustein, 2017: 74).⁶

Bu çerçevede değerlendirildiğinde bir yönetim biçimi olarak demokrasi ile sosyal medya arasındaki ilişki iki taraflı sorun alan içerebilecek riskler taşımaktadır. 2000'li yılların başından itibaren sıklıkla dile getirilen internet teknolojilerinin ve buna bağlı olarak sosyal medyanın demokrasiye katkı sunacağı, katılımı artıracacağı ve yeni bir kamusal alan inşa edeceği gibi iddialar belli ölçüde karşılık bulabilmektedir. Buna karşılık kişisel verilerin güvenliği, siber saldırılar, manipülasyon ve sansür gibi alanlar ise adil ve özgür demokratik ortamı sağlama açısından gri alanlar oluşmasına sebep olmaktadır.

3. Son Güncel Veri Manipülasyonu Skandalı: Cambridge Analytica

Sosyal paylaşım sitesi Facebook 2018 yılı itibarıyla 2 milyarı aşkın aktif kullanıcı sayısı ile internetin en büyük sosyal ağı haline gelmiştir. Kişisel hesapların yanı sıra özel şirketlerin, kar amacı gütmeyen kuruluşların hatta kamu kurumlarının duyuru, tanıtım ve halkla ilişkiler hizmeti verdiği bir ortam haline gelen Facebook, giderek özelleşmiş bir hizmet olmayı aşarak hizmet sunanlarla hizmet alanları buluşturan bir ortam, bir sanal buluşma noktası haline de almıştır.⁷ Dünya nüfusunun üçte birine yakın sayıda aktif kullanıcıya sahip olan Facebook'un elinde çok ciddi bir veri havuzu bulunduğu ve bu verilerin kullanıcıların en mahrem kişisel bilgilerini içerdiği bilinmektedir. Ayrıca Facebook, şirketin yan uygulamaları olan mesajlaşma programları WhatsApp ve Facebook Messenger ile fotoğraf paylaşım uygulaması Instagram aracılığıyla

---

⁶ 2016 ABD başkanlık seçimlerinde yürütülen seçim kampanyasının sosyal medya boyutu için bkz Persiliy, 2017.

⁷ İnternetin sadece belli merkezlerden yüklenen bilgiler ulaşılan bir hizmet değil de bilgi üretimi ve alışverişinin gerçekleştiği bir altyapı haline alması, (örneğin takvim, kişisel günlük-blog, metin işleme, grup-atölye çalışmaları vb.) karşılıklı 2004 yılından itibaren yükselen web 2.0 söylemi ile uyum içindedir. Web 2.0 hakkında detaylı bilgiler için bkz. <https://www.sqa.org.uk/sqa/22941.html> Erişim: 30 Mayıs 2018.

Facebook'a üye olmayan internet kullanıcılarını da kendi ağına dahil etme potansiyeline sahiptir. Günümüzde WhatsApp'ın mobil iletişimde (özellikle yazılı mesajlaşmada) başat bir role yükseldiğini söylemek çok zorlama bir ifade olmayacaktır. Bu bağlamda bu üç ünlü yazılımın üreticisi ve dağıtıcısı konumundaki Facebook şirketinin söz konusu kişisel verileri nasıl değerlendirdiği, dünya çapında meşhur olduğu ilk dönemden beri daima merak konusu olmuştur.

Şirket farklı dönemlerde yaptığı açıklamalarda söz konusu kullanıcı verilerini, reklam verenlerle müşteriler arasında etkin iletişim kurmak adına işlediğini ve iş modelini bunun üzerine kurduğunu açıklamışsa da⁸ 2017 yılının sonlarına doğru ortaya çıkan bir skandal bu verilerin başka hangi amaçlar için de kullanılabileceğini gözler önüne sermiştir. Tek tek bireylerin kendilerini ifade etmek için doldurduğu; yaş, cinsiyet, din, siyasi görüş gibi profil verilerinin yanı sıra Facebook'ta yapılan paylaşımlar, paylaşımlara yapılan yorumlar ve beğeni kalıpları üzerinden elde edilen verilerin ciddi bir politik manipülasyonda kullanılabildiği ve bu manipülasyonun kullanıcıların bilgisi ve izni olmadan yapıldığı ortaya çıkmıştır. İnternet tarihine "Cambridge Analytica Skandalı" olarak geçen bu olay internet kullanıcılarına hem Facebook'un yazılımsal "eksiklerini" ya da "kasıtlarını" sorgulatmış hem de sosyal medyada toplanan verilerin sadece reklam gösteriminin ya da sadece kullanıcıların kendini ifade etmesinin bir aracı olmadığını da ortaya çıkarmıştır.

Cambridge Analytica skandalı Web 2.0'ın "açık erişim" felsefesini de sorgulatmış, pek çok insanın kendi rızalarıyla oluşturdukları Facebook hesaplarını kalıcı olarak silmesine neden olmuştur.

Cambridge Analytica Skandalı özetle, kullanıcıların kişisel sosyal ağlarını genişletmek için kendi rızaları ile Facebook şirketinin koruma taahhüdü karşılığında sundukları kişisel verilerin, yine kullanıcıların bilgisi ve izni dışında Cambridge Analytica (CA) adlı araştırma firması aracılığıyla toplanarak seçim dönemlerinde çeşitli siyasilerle sunulması ve bu veriler ışığında siyasilerin bölgesel hatta şehir bazlı olarak internet reklamları yayımlanması ve politik söylem geliştirmesine imkan tanınmasını içeren bir olaydır. Başlangıçta çok masum gibi görünen bu süreç, kullanıcıların sosyal medya paylaşımlarından beğenilerine, profil bilgilerinden özel yazışmalarına pek çok verinin izinsiz toplanması bakımından mahremiyete dönük bir skandal olduğu kadar, seçmen davranışı, demokratik teamüller ve siyasi popülizm gibi kavramlar açısından düşünüldüğünde siyaset ve siyaset bilimi ve demokrasi teorisi açısından da ciddi tartışmaları gündeme getirebilecek bir olaydır.

Bu bölümde Cambridge Analytica'nın kullanıcı verilerini izinsiz ele geçirme sürecini başlatan Facebook'taki gelişmeler, Cambridge Analytica'nın bir firma olarak ortaya çıkışı ve siyasilerle girdiği ilişkiler özetlenmeye çalışılacaktır.

---

⁸ <https://www.recode.net/2018/4/11/17177842/facebook-advertising-ads-explained-mark-zuckerberg> Erişim: 29 Mayıs 2018.

3.1. Facebook Uygulamaları ve Kullanıcı Verilerine Erişimde Çeşitlenme

Cambridge Analytica araştırma firmasının Facebook kullanıcı verilerine izinsiz erişmesi ile küresel bir skandala dönüşen süreç, Facebook'un kuruluşundan üç yıl sonra 2007 yılında Facebook Platform adıyla bir uygulama programlama arayüzü çıkarmasıyla başlamıştır. Platforma 2010 yılında eklenen Open Graph API arayüzü ile bağımsız geliştiricilerin Facebook üzerinde çalışabilecek çeşitli uygulamalar geliştirebilmesine imkân tanınmaktadır⁹. Bu uygulamalar Facebook'taki verileri okuyan ve Facebook'a veri yazabilen uygulamaların yanı sıra, herhangi bir web sitesinde Facebook hesabı ile giriş yapabilmeyi sağlayan arayüzler, herhangi bir web sitesindeki içeriği Facebook'ta paylaşmaya imkân veren, söz konusu web sitesine eklenebilen "Beğen" butonları gibi özellikleri içermektedir¹⁰.

Open Graph API, Facebook'a eklenebilen küçük testler aracılığıyla geliştiricilerin kullanıcıların profil bilgilerine (yaş, cinsiyet, memleket, beğenilen sayfalar vb.) erişebilmesine de imkân tanıyordu. Bu eğlenceli "özelliğin" Facebook tarafından iyi tanımlanmamış olması, peşpeşe güvenlik açıklarını beraberinde getirmiştir.

3.2. Cambridge Analytica: Firmanın Ortaya Çıkışı, Siyaset Kurumu ile İlişkileri

Cambridge Analytica araştırma firması, İngiltere Merkezli SCL Group'a bağlı bir şirket olarak, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) faaliyet göstermek üzere 2013 yılına kurulmuştur¹¹. Firmanın sloganı "yaptıklarımızı veriler belirler" iken kuruluş amacı, "kitle davranışını değiştirmek için veri kullanmak" olarak açıklanmıştır¹². Firmanın başında Amerikalı aşırı sağcı yayıncı Steve Bannon bulunmaktaydı. Bannon daha sonra mevcut ABD Başkanı Donald Trump'ın seçim kampanyasında danışmanlık görevini üstlenecek ve firmadan ayrılacaktır.

Cambridge Üniversitesi Psikometri Merkezi 2007 yılından bu yana bir web uygulaması üzerinden bilimsel amaçlı olarak veri toplamaktadır. Söz konusu uygulama, kişilere belli yargıları göstermekte ve beşli likert ölçeği ile bu yargıların kendilerini ne kadar yansıttığını yansıtmadığını oylamalarını istemektedir¹³. Cambridge Analytica firması, 2014 yılında Psikometri Merkezi'ne söz konusu uygulamayı ve elde edilen verilerin paylaşılmasını teklif etmiş, ancak Cambridge Üniversitesi bu teklifi kabul etmemiştir. Bunun üzerine CA, araştırmacı Alexandr

---

⁹ <https://www.adweek.com/digital/the-open-graph-api-what-does-it-mean/> Erişim: 30 Mayıs 2018.

¹⁰ <https://www.techopedia.com/definition/27916/facebook-platform> Erişim: 30 Mayıs 2018.

¹¹ <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/18/what-is-cambridge-analytica-firm-at-centre-of-facebook-data-breach> Erişim 31 Mayıs 2018.

¹² <https://cambridgeanalytica.org/> Erişim: 31 Mayıs 2018.

¹³ <http://www.businessinsider.com/facebook-personality-test-cambridge-analytica-data-trump-election-2018-3> Erişim: 31.05.2018

Kogan ile bir kişilik testi (quiz) uygulaması geliştirmesi için anlaşmıştır. Kogan'ın kullandığı "The Big Five" kişilik ölçeği, CA'nın geliştirdiği testi dolduran kişilerin 5 farklı kişilik özelliğinden hangisinin güçlü olduğunu göstermektedir (Bkz. Şekil 1).

Şekil 1 "The Big Five" testiyle kişilik üzerinde etkisi olduğu ölçülen faktörler¹⁴

Kogan bu iş için Amazon's Mechanical Turk (MTurk) serbest çalışan iş ilanları web sayfasından 270.000 kişi toplamıştır. MTurk, kendisini "insan zekası gerektiren işler için kurulmuş bir Pazar yeri" olarak tanımlamaktadır. Firma, insan zekasına basit, ölçeklenebilir ve uygun maliyetli erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Bu firmadan gelen 270.000 kişi CA'nın anketine katılarak, kişisel verilerinin akademik amaçlar için kullanılacağını onaylamışlar, ancak geliştirilen uygulama, onların bu uygulamaya izin vermeyen arkadaşlarının da aynı verilerine o arkadaşlarının izni ve bilgisi olmadan dahi erişebilmesine olanak sağlamıştı. Bu 270.000 satın alınmış katılımcının dışında test uygulamasının Facebook'ta tüm kayıtlı kullanıcılara açık şekilde yayınlanmış olmasıyla, veri girişi giderek yaygınlaşmış ve çeşitlenmiştir. Yukarıda da vurgulandığı üzere dünyanın her yerinden aylık 2 milyar aktif kullanıcıya sahip olan bir web sitesinden elde edilen bir dev veri (big data) sızıntısı söz konusu olmuştur. Üstelik bu sızıntı gizli bilgisayar korsanlığı (hacking) metodlarıyla değil, kullanıcıların (en azından teste katılmayı kabul edenlerin) kendi rızalarıyla mümkün olmuştur. Teste katılmayıp, katılanların Facebook arkadaşı olanlar içinse kişisel bilgilerini Facebook'a yüklemiş olmakla böylesi bir riski göze almayı kabul ettikleri varsayılabilir. Sonuçta CA'nın kötü niyeti ve Facebook'un altyapı hataları ve açıkları nedeniyle Facebook kullanıcılarının kişisel bilgileri elden ele dolaşır hale gelmiştir. Bu sayede Kogan ve CA'nın uygulaması 50 milyona yakın insanın kişisel verilerine ulaşma imkanına erişmiş oldu. Facebook'un platform adlı arayüzü ve Open Graph API'sindeki açıklar bu verilerin ele geçirilmesini mümkün kılan teknik faktörleri

¹⁴ <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/mar/07/personality-test>
Erişim: 01.06.2018

oluşturmaktadır. Kogan 2018 yılında skandal patlak verdiğinde, CA'nın bu verileri ne amaçla topladığını bilmediğini iddia etmiştir¹⁵.

Böylelikle Alexandr Kogan'a yaptırdığı uygulama sayesinde CA, giderek büyüyen bir veri havuzuna erişmiştir. Olaydaki ilk ironi sızan verilerin kullanıcıların kendi özgür iradeleriyle Facebook'a yükledikleri profil bilgilerinin ele geçirilmesi iken, ikinci büyük skandal, CA'nın quiz uygulamasını yüklemiş olan kullanıcıların uygulamadan ve veri toplamadan habersiz olan Facebook arkadaşlarının da verilerinin CA'nın eline geçmiş olmasıdır.

CA'nın siyaset sahnesine ilk çıkışı 2014 yılında gerçekleşen ABD Senato Seçimleri'nde söz konusu olmuştur. Firma, bu seçimlerde muhafazakâr senatör adaylarına anket, iletişim ve araştırma desteği vermeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren firmanın siyaset kurumu ve siyasi aktörlerle iletişimi yıllar içinde artmıştır. Kasım 2015'de İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden ayrılmasını içeren Brexit sürecinde AB'den ayrılmayı savunan Leave.EU grubu CA ile çalışmaya başladı. Aynı yılın Aralık ayında, ABD'de Cumhuriyetçilerin başkan adayı senatör Ted Cruz, CA ile çalışmaya başladı. Guardian'ın haberine göre CA, elindeki Facebook profillerinden oluşan dev veri havuzunu ABD seçmenlerini hedef almak için kullanıyordu¹⁶. CA, Ted Cruz'un adaylık kampanyasını kaybetmesinin ardından Cumhuriyetçilerin resmi adayı olan Donald Trump ile anlaştı. CA'nın bağlı bulunduğu SCL Group'un diğer şirketleri de siyasi angajmanlardan çekinmemişlerdir. SCL Group'un Kanada'daki kolu AggregateIQ, Brexit yanlı bir diğer grup olan Vote Leave ile 2016 yılı boyunca Brexit kampanyası kapsamında çalışmıştır¹⁷.

ABD'de Cumhuriyetçilerin adayı Donald Trump'ın başkan seçilmesinin ardından tartışmalar bitmemiş, seçimlerin meşruiyetinden kampanya sürecinde pek çok dönemde Rusya'nın ABD'nin içişlerine karıştığı iddiaları gündeme gelmiştir. Bu iddiaların araştırılması için eski FBI direktörü Robert Swan Mueller, "özel yetkili savcı" sıfatıyla bir soruşturma başlatmıştır. Soruşturma kapsamında Mueller, 2017 yılının son günlerinde CA'dan ABD başkanlık seçimlerinde Rusların müdahalesini incelemek üzere çeşitli bilgi ve belgeler talep etmiştir¹⁸.

3.3. Facebook ve Cambridge Analytica: Skandal Günyüzüne Çıkıyor

CA'nın büyük veri havuzu ve bunları etik değerleri hiçe sayarcasına kullanması ve siyasilere bu veri havuzundan hoyratça yararlanma imkanı sağlamasına ilişkin skandal; Mart 2018'de Eski bir CA çalışanı Christopher Wylie'nin NY Times ve The Guardian muhabirlerine firmanın sildiğini iddia ettiği

---

¹⁵ <https://qz.com/1240039/the-cambridge-analytica-scandal-is-confusing-this-timeline-will-help/> Erişim: 29.05.2018

¹⁶ <https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/11/senator-ted-cruz-president-campaign-facebook-user-data> Erişim 29.05.2018.

¹⁷ <https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/24/aggregateiq-data-firm-link-raises-leave-group-questions> Erişim: 31.05.2018

¹⁸ <https://www.wsj.com/articles/mueller-sought-emails-of-trump-campaign-data-firm-1513296899?mod=e2tw> Erişim 31.05.2018

kişisel verileri silmediği ve defalarca kullandığını açıklamasıyla¹⁹ su yüzüne çıkmaya başlamıştır.

Christopher Wylie'nin açıklamaları üzerine Facebook, ilk önlem olarak CA'nın Facebook'a erişimini kısıtladı. Bu yöntemle tepkileri bir nebze azaltmayı ve medyanın hedefinden çıkmayı amaçlayan şirket, bu stratejisinin sonuçlarını göremeden başka bir skandal patlak verdi. İngiliz Channel 4 televizyon kanalı, CA üzerine yürüttüğü bir fikri takip sürecinin sonunda, muhabirlerini CA'dan hizmet almak isteyen müşteriler gibi göstererek firmanın CEO'su Alexander Nix ile görüşmeye gönderdi. Gizli kamera ile kaydedilen bu görüşmede CEO Nix, sözde müşterilerini ikna etmek için firmasının Kenya'daki Başkanlık seçimlerinde ve ABD'de Donald Trump'ın kampanyasında hayati bir rol oynadığını ifade etti²⁰. CA, kayıtları ve haberin tümünü inkar etse de Alexander Nix, gizli kamera kayıtlarının Channel 4'de ve sosyal medyada yayınlanmasının ardından görevinden istifa etmek zorunda kaldı. Ancak yine firma içinde kalarak bir önceki pozisyonu olan Veri Ofisi Şefliği görevine geri döndü²¹.

CA, ürettiği kişilik testi uygulaması sayesinde, bu teste katılanlar ve onların Facebook arkadaşlarının profil bilgilerinin yanı sıra, Facebook paylaşımları, paylaşımlara yaptıkları beğeni ve yorumlar, özel mesajlaşmaları gibi birçok mahrem içeriğe erişim sağlamıştır. Ayrıca bu bilgiler firmanın geliştirdiği "The Big Five" kişilik testinde kullanıcıların verdiği yanıtlarla da eşlenmiştir. Tüm bu veriler kullanıcıların konum bilgileriyle eşlenerek haritalandırılmış ve ortaya farklı kategorilere göre filtrelenmiş (yaş, cinsiyet, siyasi görüş vb.) ve haritalandırılmış büyük bir veri havuzu ortaya çıkarmaktadır. Bu sayede örneğin havuzdaki veriler aracılığıyla bir ABD eyaletinde belli bir dönemde yapılan Facebook paylaşımlarında hangi siyasi ve toplumsal duyarlılıkların ağırlıkta olduğu, bu paylaşımları yapanların, beğenenlerin ya da yorum yapanların The Big Five testine hangi duygu durumunun ağır bastığı ile eşlenerek politik tercihleri ve duyguları arasında bir korelasyon kurulabilmektedir. Ayrıca CA'nın geliştirdiği teste katılmamış kullanıcıların kişilikleri de Facebook'daki aktiviteleri aracılığıyla The Big Five'da belirtilen beş duygu durumuna göre ölçeklendirilebilmektedir²². Facebook'ta tüm kayıtlı kullanıcıların kullanımına açık bir teste katılanların kişisel verilerinin bu amaçla kullanılması bile temel anlaşmalara aykırı iken, katılımcıların Facebook arkadaşlarının kişisel verilerinin kendilerinden habersiz ve izinsiz olarak kullanılabilmesi olayı tam bir skandala dönüştürmüştür.

---

¹⁹ <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> Erişim: 31.05.2018

²⁰ <https://qz.com/1233084/channel-4-news-films-cambridge-analytica-execs-saying-they-staged-kenya-uhuru-kenyatta-elections/> Erişim 01.06.2018

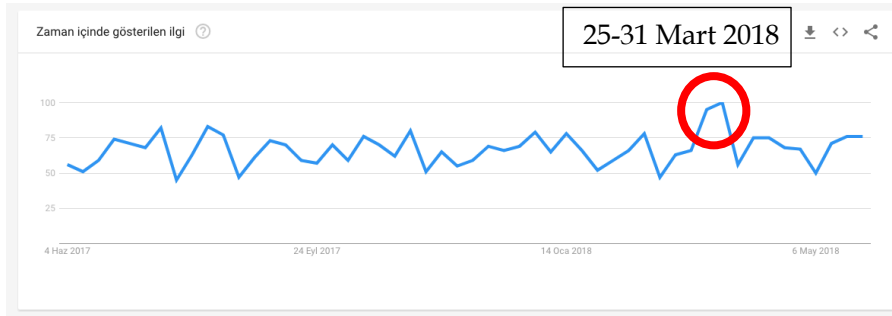
²¹ <https://ca-commercial.com/news/statement-board-directors-0> Erişim:01.06.2018

²² <https://www.bbc.com/news/av/technology-43674480/facebook-data-how-it-was-used-by-cambridge-analytica> Erişim: 01.06.2018

3.4. Cambridge Analytica Skandalı'nın Facebook'a Etkileri ve Şirketin Reaksiyonu

Skandalın "altyapısı" olarak tanımlayabileceğimiz Facebook cephesinde ise uzunca bir süre tüm süreci CA üzerinden anlatma stratejisinin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Şirketin CEO'su Mark Zuckerberg'e göre Facebook, bir Facebook uygulamasının, ona erişim izni veren kullanıcının tüm Facebook arkadaşlarının kişisel verilerine erişmesine izin veren açığı çok önceden kapatmıştı. Ancak sorun bu açık sayesinde daha önceden elde edilmiş verilerin CA tarafından silinmemiş olmasından kaynaklanıyordu.

Dünya üzerindeki en büyük sosyal medya ağının, kullanıcılarının kişisel verilerini bir "güvenlik açığı" nedeniyle siyasilerle ciddi ilişkiler kuran bir araştırma firmasına kaptırması ve sürecin tüm sorumluluğunu söz konusu firmaya atan açıklamalar yapması dünya genelinde Facebook'a olan güveni ciddi bakımdan zedelemiştir. Google'ın arama trendlerine göre skandalın patlak verdiği 25-31 Mart 2018 haftası için "How to delete my facebook account?" (Facebook hesabımı nasıl silebilirim?) ifadesi dünya genelinde en çok aranan kalıplar arasına girmiştir. Google Trends'in 0'dan 100'e doğru puanladığı arama trendleri sıralamasında bu ifadenin aranma puanı söz konusu dönemde 100'e çıkmıştır (bkz Tablo 1)²³.

Tablo 1: "Facebook hesabımı nasıl silebilirim?" kalıbının bir yıllık Google arama trendleri

Ardı ardına önce ABD'de Adalet Bakanlığı tarafından yetkilendirilen savcı Robert Mueller'in soruşturması, ardından Senato'nun gerekli yasal düzenlemeleri yapmak için Facebook CEO'su Mark Zuckerberg'in ifadesine başvurması ve İngiltere, Kanada ve Avrupa Birliği tarafından ayrı soruşturmaların açılmasının ardından Mayıs 2018'de Cambridge Analytica faaliyetlerine son verdiğini açıkladı. Ancak bu kapanış ne firmanın elindeki verilerin ortadan kaybolduğu ne de firmanın bağlı olduğu SCL Group'un başka bir adla yeni bir araştırma firması kuramayacağı anlamına gelmektedir. Dünya bu skandala ciddi bir tepki göstermişse de SCL Group ve Cambridge Analytica'dan sorumlu kişilere yönelik ciddi hukuki bir soruşturmanın yürütülmemesi dikkat çekicidir. Tüm dünyanın gözünde Facebook'un -süreçteki tüm hataları ve kötü niyetli tutumu kayıt altına

alınmakla birlikte- bu skandalın tek faili gibi gösterilmesi, bu olayın dünya kamuoyunca doğru anlaşılmasının önünde engele teşkil etmektedir.

Facebook, bir şirket olarak sadece kullanıcı kaybına değil, ciddi yatırımcı güveni ve piyasa değeri kaybına da uğradı. Skandalın ilk haftasında şirketin 100 milyar dolara yakın değer kaybettiği haberlere yansımıştır²⁴. Bu da şirketin toplam piyasa değerinin²⁵ %20'sini kaybetmesi anlamına gelmektedir. Uluslararası teknoloji basınının önde gelen yayınlarında "Facebook hesabını tamamen silme", "Facebook'a en az veri sağlayarak Facebook'u kullanma" gibi öneri ve analizlerin yayınlanması da teknoloji camiası arasında Facebook'un popülaritesine ciddi ters etki yaratan gelişmeler olmuştur. Her ne kadar bugünlerde şirketin toplam piyasa değeri skandalın önceki rakamlara ulaşmışsa da skandalın etkisini sürdürdüğü 2018 yılının Mart-Mayıs ayları boyunca mali kriz etkisini hissettirmiştir.

Facebook ekonomik alanda meydana gelen kaybını kısa sürede telafi etmiştir. Bu metnin kaleme alındığı Haziran 2018 itibarıyla piyasa değerindeki kaybı büyük ölçüde geri kazanmasının yanı sıra aktif kullanıcı sayısında da herhangi bir düşüş yaşanmamıştır. Öyle ki, Facebook'un aktif kullanıcı sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre aynı oranda (%13) artmıştır²⁶. Kullanıcı sayısının artış trendinde dahi bir azalmanın görülmemesi dikkate değer bir husustur. Bu durumun Facebook'un skandalın ardından gerekli tedbirleri almasından öte, kullanıcıların konvansiyonel haberleşme ve bilgiye erişim araçlarından kaçışının durdurulamaması ve sosyal medya kullanımına dair bir bilgi ve yorumlama eksikliğinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Öte yandan yakın zamanda ortaya çıkan başka bir siyasi gelişme, 2016 ABD Başkanlık seçimlerinde Donald Trump'ın rakibi konumunda olan Demokratik Parti'nin adayı Hillary Clinton'ın yaptığı basın açıklamasıdır. Clinton, Cambridge Analytica skandalı nedeniyle seçimi kaybettiğini iddia ederek Facebook CEO'su Mark Zuckerberg'i "otoriter" olarak tanımlamıştır²⁷. Zuckerberg'in 2016'da yanlışlıkla Trump'ın seçilmesini sağlayacak bir teknik açık yarattığını, ancak yaklaşmakta olan 2020 seçimleri için Trump'ın yeniden seçilmesi için bir şekilde ikna edildiğini iddia etmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin gündeminden çıkmış olsa da Cambridge Analytica skandalının ABD siyasetinde halen tartışılmaya devam ettiği ve siyasi rekabette etkisinin sürdüğü söylenebilir.

---

²⁴ <http://money.cnn.com/2018/03/27/news/companies/facebook-stock-zuckerberg/index.html> Erişim 01.06.2018

²⁵ CA Skandalı'nın kamuoyuna yansımalarından hemen önce Facebook Inc. Toplam piyasa değeri 537 milyar dolar düzeyindeyken, skandalın gündeme geldiği Mart ayı sonlarında şirketin değer 442 milyar dolarlar seviyesine kadar düşmüştür. Detaylar için bkz. https://ycharts.com/companies/FB/market_cap Erişim: 01.06.2018

²⁶ <https://www.digitaltrends.com/social-media/facebook-monthly-active-users-grows-despite-cambridge-analytica/> Erişim: 3 Haziran 2018

²⁷ <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/hillary-clinton-zuckerberg-trump-facebook-elect-2020-election-a9303741.html> Erişim Tarihi: 02.03.2020

3.5. Türkiye ve Facebook: CA Tehdidi Türkiye'yi Etkiledi mi?

Türkiye hem internet kullanımı hem de sosyal medya kullanımı bakımından dünyanın önde gelen ülkelerinden biri haline gelmiştir. Dünya çapında faaliyet gösteren We Are Social ajansının 2014 yılından bu yanda gerçekleştirdiği World Digital Report'a göre²⁸ 2018 yılında Türkiye'nin internet penetrasyon oranı %67 olup, dünya genelinde 28. sırada bulunmaktadır. Yani Türk vatandaşlarının %67'sinin (ortalama 50 milyonluk bir nüfusa tekabül eder) aktif olarak internet erişimi bulunmaktadır. Yine aynı rapora göre ülkemizde internete erişen kullanıcı sayısı her yıl %13 oranında artmaktadır. Bu artış oranı bakımından Türkiye dünyada internet kullanımı büyüyen sekizinci ülke konumundadır. Türkiye'den kullanıcıları her gün internette 7 saatten fazla zaman geçirmektedir. Raporda yer alan daha ilginç bir ölçüme göre Türkiye'den internete erişen kullanıcıların %70'i, gelişen teknolojilerin risklerden çok yeni avantajlar içerdiğini düşünmektedir.

Türkiye'de 2017 yıl sonu itibariyle internet kullanıcılarının %63'ü sosyal medya kullanırken, Facebook hesabı bulunan kullanıcıların genel internet kullanıcılarına oranı %53. Facebook'un geliştirdiği diğer popüler uygulamalardan WhatsApp internet kullanıcılarının %50'si, Instagram %46'sını, Facebook Messenger ise %37'si tarafından kullanılmaktadır. Türkiye'de aktif 51 milyon adet Facebook hesabının bulunduğu tahmin edilmektedir²⁹. Bu veriler ışığında Türkiye'de hem internet kullanımının yüksek olduğu hem de sosyal medya ve Facebook'un son derece popüler olduğu gözlemlenmektedir.

Cambridge Analytica skandalı ve veri manipülasyonu sürecinin Türkiye'ye etkisinin kısmi olduğu söylenebilir. Cambridge Analytica'nın geliştirdiği kişilik testi uygulamasını Türkiye'den 223 kişinin indirdiği ve Facebook'ta bulunan daha önce vurguladığımız açık nedeniyle bu 223 kişinin Facebook arkadaşlarıyla birlikte toplam 234.584 kişinin kişisel bilgilerine erişildiği açıklanmıştır³⁰. Toplam 50 milyon kişiyi etkileyen bir veri sızıntısı düşünüldüğünde ve Türkiye'nin sosyal medya ve Facebook kullanımı da hesaba katıldığında Türkiye'den etkilenen kişi sayısının oldukça düşük olduğu görülecektir. Elbette Facebook'un ana kullanım amacının dışında bir kullanım örüntüsünü temsil eden uygulama ve yetkilendirme işleminin kullanıcılar tarafından tercih edilmemiş olması ve testin İngilizce olmasının da bu sonuçta etkili olduğu düşünülebilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında icat edilen ve aynı yüzyılın sonuna doğru pek çok alanda yaygınlaşan internet, toplumsal alanların neredeyse tümünde dönüştürücü bir etki gücü yakalamıştır. Özellikle 2000'li yıllar ile birlikte sosyal

---

²⁸ Bkz. <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> , Erişim:29.05.2018

²⁹ Profil bilgilerinde konumunu Türkiye olarak belirtenler ve Türkiye IP adresiyle siteye erişenler hesaplandığında.

³⁰ <https://www.birgun.net/haber-detay/cambridge-analytica-nin-turkiye-boyutu-uygulamayi-223-kisi-indirdi-234-bin-kisi-etkilendi-210879.html>

medyanın da kullanımı ve yaygınlaşması ile toplumsal ilişkilerin niteliğinde kimi değişim ve dönüşümlerden dahi bahsedilmeye başlanmıştır. Bilgi toplumu/çağı, ağ toplumu ve dijital çağ gibi farklı isimlendirmeler ile nitelenen söz konusu dönemin temel karakteri yüksek bilgi ve teknoloji temelli olmasıdır. Bu bağlamda sanayi devrimi olarak anılan buharlı makinaların icadı ve bunların yaygın kullanım süreci yerine ağ (network), yapay zekâ ve endüstri 4.0 gibi olguların öne çıktığı süreçlere şahitlik edilmektedir.

Bilgi toplumu olarak adlandırılan bu sürecin itekleyici gücü olan internet ile demokrasinin arasında bir doğrusal ilişki kurulmaktadır. Buna göre internet ve internet tabanlı sosyal medya, vatandaşların kamu politikalarına katılımına daha çok imkân sağlamaktadır. Bu durum ise sadece maruz kalan pasif bireyler yerine, sürekli görüş bildirebilen aktif bireyler oluşmasına olanak sunmaktadır. Dolayısıyla sosyal medyanın ürettiği bu imkan, demokrasi için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Sosyal medya ve genel anlamda bilgi teknolojilerindeki değişim ile beraber şeffaflık olgusunun önem kazandığı belirtilebilir. Yönetimde ve siyasette şeffaflık demokratik yönetim biçimi için zaruri kabul edilmektedir. Öte yandan ağ toplumsallığında oluşan şeffaflığın, demokrasi için taşıdığı riskli durumlar da göz ardı edilemeyecek manipülasyonlar üretmektedir. Şeffaflık toplumunun bireysel ve toplumsal bakımdan Byung Chul Han'ın dikkat dikkat çektiği riskler ve eleştiriler en temelde bu minvalde değerlendirilebilir. Buna göre sosyal medya ile çeşitlenen ve zenginleşen aynı zamanda paradoksal şekilde tek tipleşen ve devletler karşısında güçsüz konumda kalan bireyler üretmektedir.

Bu noktada insanların mahrem alanlarının sınırlarının çizilmesi konusu önem kazanmaktadır. İnsanların sosyal mecralardaki hareketlerinin izlenmesi ve bunun güvenliğinin sağlanması, kişisel verilerin korunması hakkı gibi yeni türden hakların gelişmesini beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte şeffaflık gereği bireylerin gönüllü olarak yaptığı paylaşımların siyasal propaganda amacıyla kullanılması ise yeni sorunları gündeme taşımaktadır. Cambridge Analytica skandalı örneğinde görülebileceği üzere konunun etik boyutu kadar yasal yönleri de önem kazanmaktadır.

Cambridge Analytica skandalı, ABD seçimleri örneğinde sosyal medya-demokrasi konusundaki çıkmazları tartışmaya sunması açısından önemli bir gelişmedir. Bu skandal temelde kişilerin “gönüllü” olarak yükledikleri Facebook verilerini izinsiz kullanmakla kalmamış, aynı zamanda siyasi yönlendirme amacıyla tekrar bireylere yönelik içerik sunma biçiminde devam etmiştir.

Cambridge Analytica olayının ortaya çıkardığı bir diğer olgu ise, temelinde bireyselleşme ve şeffaflık bulunduğu kabul edilen sosyal medya ve ağ toplumunun, kiteselleştikçe çelişkili bir biçimde bireyi yok etmesidir. Sosyal medya platformlarına kişisel bilgilerini, ilgi alanlarını ve profillerini giren bireyler kendilerini dünyaya açık bir birey olarak kurarlarken, söz konusu platformların işletmecileri açısından bir büyük veriyi (big data) oluşturan, anlamsız dijital

parçalardan ibaret hale gelmektedirler. İşletmeciler açısından bu büyük veri, her türden işlemeye ve manipülasyona müsait bir meta olarak görülmekte ve kişilik haklarının ihlali pahasına söz konusu veriler üçüncü parti yazılım firmalarına ya da siyasi odaklara satılabilmektedir. Çıkış noktası bireyselleşme olan ağ toplumu ve sosyal medyanın böylesine bir kiteselleşme ve değersizleşmeye aracılık etmesi ise firmaların ilkesiz kar hırsları ile açıklanabilir. Söz konusu sosyal medya platformlarının ve bu platformlardaki verilerin yönetiminde şeffaflığa ilişkin yeni girişimlerin başlatılması ağ toplumun söz konusu güvenlik riskleri ve demokrasinin geleceği açısından önem taşıyan bir öneri olarak ortaya konulabilir. Bu konuda başta yargı kuvveti aracılığıyla devletler olmak üzere sivil toplum kuruluşlarına ve rekabetçi piyasa koşullarından yararlanmak isteyen şeffaflık yanlısı alternatif sosyal medya platformu işletmecilerine çeşitli görevler düşmektedir. İkinci düzey şeffaflığın yasalaştırılması ve bu konuda küresel bir farkındalık yaratılabilmesi için etkin bir yönetim faaliyetine ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Babacan, Mehmet, Haşlak, İrfan, Hira İsmail, (2011), "Sosyal Medya ve Arap Baharı", **Akademik İncelemeler Dergisi (AID)**, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 63-92.
- Barney, Darin. (2004), **The Network Society**, Polity Press, Cambridge.
- Castells, Manuel. (2013), **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Cilt: 1 Ağ Toplumunun Yükselişi**, Çeviren: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Gainous, Jason, Wagner, Kevin M., (2014), **Tweeting to Power The Social Media Revolution in American Politics**, Oxford University Press.
- Galloway, Scott, (2017), **The Four: The Hidden DNA of Amazon, Apple, Facebook and Google**, Penguin, New York.
- Han, Byung Chul (2017), **Şeffaflık Toplumu**, Çeviren: Haluk Barışcan, Metis Yayınları, İstanbul.
- Loader, Brian D., Mercea, Dan, (2011), "Networking Democracy? Social Media Innovations and Participatory Politics", **Information, Communication & Society**, Vol. 14, No: 6, pp. 757-769.
- Lutz, Barend, Toit, Pierre du, (2014), **Defining Democracy in a Digital Age: Political Support on Social Media**, Palgrave Macmillan.
- Persily, Nathaniel, (2017), "Can Democracy Survive The Internet?", **Journal of Democracy**, Vol: 28, No: 2.
- Sobacı, Mehmet Zahid, Hatipoğlu, İbrahim (Ed.), (2018), **Sub-National Democracy and Politics Through Social Media**, Springer Publishing.
- Sobacı, Mehmet Zahit (Ed.), (2016), **Social Media and Local Governments Theory and Practice**, Springer Publishing.
- Sunstein, Cass R., (2017), **#republic: Divided Democracy in the Age of Social Media**, Princeton University Press.

- Trottier, Daniel, Fuchs, Christian, (2015), "Theorising Social Media, Politics and the State: An Introduction", **Social Media, Politics and the State: Protests, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube**, Edit: Daniel Trottier, Christian Fuchs, Routledge, pp. 3-38.
- Van Dijk, Jan. (2006), **The Network Society**, Second Edition, SAGE Publications.
- Vural, Z. Beril, Bat, Mikail, (2010), "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", **Journal of Yaşar University**, Sayı: 5, ss. 3348-3382.
- "'Authoritarian' Zuckerberg intends to use Facebook to re-elect Trump, says Hillary Clinton"
<https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/hillary-clinton-zuckerberg-trump-facebook-elect-2020-election-a9303741.html> Erişim Tarihi: 02.03.2020.
- "A test of character"
<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2009/mar/07/personality-test> Erişim Tarihi: 01.06.2018
- "Cambridge Analytica'nın Türkiye boyutu: Uygulamayı 223 kişi indirdi; 234 bin kişi etkilendi" <https://www.birgun.net/haber/cambridge-analytica-nin-turkiye-boyutu-uygulamayi-223-kisi-indirdi-234-bin-kisi-etkilendi-210879>
Erişim Tarihi: 05.06.2018
- "Cambridge Analytica" <https://cambridgeanalytica.org/> Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2018.
- "Despite #deletefacebook, Facebook's user count (and revenue) keeps growing"
<https://www.digitaltrends.com/social-media/facebook-monthly-active-users-grows-despite-cambridge-analytica/> Erişim Tarihi: 3 Haziran 2018
- "Digital in 2018: World's internet users pass the 4 billion mark"
<https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018> Erişim Tarihi:29.05.2018
- "Facebook data: How it was used by Cambridge Analytica"
<https://www.bbc.com/news/av/technology-43674480/facebook-data-how-it-was-used-by-cambridge-analytica> Erişim Tarihi: 01.06.2018
- "Facebook has lost \$80 billion in market value since its data scandal"
<http://money.cnn.com/2018/03/27/news/companies/facebook-stock-zuckerberg/index.html> Erişim 01.06.2018
- "Facebook Market Cap" https://ycharts.com/companies/FB/market_cap Erişim Tarihi: 01.06.2018
- "Facebook Platform" <https://www.techopedia.com/definition/27916/facebook-platform> Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2018.

- “Google Trends: how to delete my facebook account”
<https://trends.google.com/trends/explore?q=how%20to%20delete%20my%20facebook%20account> Erişim 01.06.2018
- “Here’s the personality test Cambridge Analytica had Facebook users take”
<http://www.businessinsider.com/facebook-personality-test-cambridge-analytica-data-trump-election-2018-3> Erişim Tarihi: 31.05.2018
- “Mueller Sought Emails of Trump Campaign Data Firm”
<https://www.wsj.com/articles/mueller-sought-emails-of-trump-campaign-data-firm-1513296899?mod=e2tw> Erişim 31.05.2018
- “Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach”
<https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> Erişim Tarihi: 31.05.2018
- “Revealed: the ties that bound Vote Leave's data firm to controversial Cambridge Analytica”
<https://www.theguardian.com/uk-news/2018/mar/24/aggregateiq-data-firm-link-raises-leave-group-questions> Erişim Tarihi: 31.05.2018
- “Statement: Board Directors” <https://ca-commercial.com/news/statement-board-directors-0> Erişim Tarihi:01.06.2018
- “Ted Cruz using firm that harvested data on millions of unwitting Facebook users”
<https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/11/senator-ted-cruz-president-campaign-facebook-user-data> Erişim 29.05.2018.
- “The Cambridge Analytica scandal is wildly confusing. This timeline will help”
<https://qz.com/1240039/the-cambridge-analytica-scandal-is-confusing-this-timeline-will-help/> Erişim Tarihi: 29.05.2018
- “‘We’d stage the whole thing’: Cambridge Analytica was filmed boasting of its role in Kenya’s polls” <https://qz.com/1233084/channel-4-news-films-cambridge-analytica-execs-saying-they-staged-kenya-uhuru-kenyatta-elections/> Erişim 01.06.2018